

גליון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

חקת

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת חוקת

- א אין לך רשות להרהר - אמונה פשוטה בלי כל התחכמויות
- ב טיהרו בסיתון - הקב"ה מסבב עולמו להיטיב לנו
- ג אליך נשאתי את עיני - תכלית הניסים כדי שנהיה תלויים בה'
- ד כי הוא הנותן לך - הכל בהנהגת הבורא, הטבע וחזן לטבע
- ה חוקת התורה - חק בלי טעם
- ו כי ארנן גבול - גדרים וסייגים בשמירת גבולי הקדושה
- ז הרוצה בתשובה - מעלת השבים בתשובה יותר מצדיקים גמורים
- ח ממת עצמו עליה - עיקר מעלת עסק התורה כשהיא ב'גיעה'

סדר ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

באר הפרשה - פרשת חוקת

(העגל). ומבאר בשם הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע, כי חטא העגל היה חסרון ב'אמונה' כשבני ישראל רצו 'להבין ולהשכיל', וכמו שאמרו באותה שעה 'כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו' (שמות לב א), ונחשב להם כ'פגם' כי מאי נפק"מ היא להם אם ידענו מה היה לו או לא... היה להם ללכת אחר ה' האלוקים בתמימות בלא 'חשבונות רבים'. וכתשובת המשקל - עליהם להתחזק ולהוסיף באמונה פשוטה מבלי כל רצון להבין, ולזה ציוס ה' בחוקה שאין לה טעם, שיקיימה רק בכח האמונה, ובוה יכופר להם חסרון האמונה שהביאם לידי עשיית העגל. נמצא שאין כאן כל סתירה, ואדרבה, חדא מיתרצא בחברתה, דזה גופא הטעם - מחמת שאין לה טעם².

אין לך רשות להרהר - אמונה פשוטה בלי כל התחכמויות בפרשתן (יט ב), 'זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול', וברש"י, 'לפי שהשמן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצווה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה' (יומא סז:). ורמזו בזה כי זוהי תבלית הטהרה - שלא יהרהר האדם אחר מידותיו של הקב"ה, אלא יהלך אחריו באמונה תמימה, כדכתיב (דברים יח יג) 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך' ופירש"י, 'התהלך עמו בתמימות' ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו'.

וע"י התחזקותו באמונה שלימה בעת הקושי והיסורים יעברו מעליו כל הצער וייסורי הגוף והנפש, כה כתב הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמרנא זי"ע (וזהר ח).

הקשה הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (אות א) היאך אמרין שמצווה זו היא חק בלא טעם, והרי רבי משה הדרשן פירש טעמה - תבוא אמו ותקנה צואת בנה

א. הכלל הראשון באמונה, שידע האדם שאינו צריך להבין את כל הנעשה עמו, ואינו יכול להבין את הנהגת הבורא בעולם. כדמרגלא בפומיה דהרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע לבאר בדרך צחות בלשון הפסוק (שמות יז ד) 'עוד מעט וסקלוני', שפירושו לסקול באבנים - ובשפת האידיש 'באשטיינערן', ולדידן ייאמר - עוד מעט - וסקלוני, 'וועסטו פארשטיין', אבל עתה אין ביכולתך להבין (כי לתיבת פארשטיין יש משמעות כפולה, מלשון אבנים הסוקלים וגם לשון הבנה, ולשון נופל על לשון).

ב. וכבר אמרו, כי ידוע מאמר קדמונים 'טראכט גוט וועט זיין גוט' (חשוב טוב, ואכן יהיה לך כל הטוב), הוסיפו לאמר, שלא לחשוב כלל אודות העתיד, זוהי מעלה עדיפה פי כמה וכמה. ואם ירצה בדייקא לחשוב מחשבות, הבה נלמד אלו מחשבות יש לו לחשוב... שמעתי מבעל המעשה אשר שמחת נישואיו התקיימה בארה"ב, וכפי רוב עשרו השקיע אביו דמים מרובים תרתי משמע בהכנת שטר ה'כתובה' כראוי לו, כשהוא שוכר סופר מומחה במלאכתו לכתוב את הכתובה בכתב אשורית עם כל ההידורים והדקדוקים... ואף נתנה לאומן שיעטרה בקישוטים וציורים אשר עין לא ראתה. בהגיע יומו הגדול - יום החופה, ביקש ה'מסדר הקידושין' הגאון הגדול רבי אברהם פאם זצ"ל ראש ישיבת 'תורה ודעת' לבדוק את כשרות הכתובה, בתוך כדי בדיקתו מצא בה 'טעות' נוראה הפוסלת את כל השטר, לפיכך הורה לכתוב כתובה אחרת, ומחוסר זמן נכתבה במהרה כתובה חדשה ע"ג נייר פשוט בכתב פשוט משל היו החתן והמחותנים מפשוטי העם... וירא ראש הישיבה על פני האב שלבו כמעט מתפלץ מרוב צער ועגמת נפש, כי כל השקעתו המרובה להבל ולריק, ובכאבו הגדול נהפכה שמחתו לאבל ויגון... קרא לו רה"י, דיבר עמו ב'יחידות' כמה רגעים, ומיד 'פנים חדשות באו לכאן', כי נמחה מעל פניו כל סימן עצב וצער, לשאלת העם, איזה 'לחש' לחש רה"י באזניו, ענה האב - כה היו דבריו, דע לך כי מן השמים נגזר על בנך שיצטרך לכתוב 'שתי כתובות'... ועתה תן תודה לא-לוקים שיצאת ידי חובת הגזרה בכתיבת כתובה מחודשת ולא באופן אחר (כלומר, שלא הוצרך להתגרש ולישא 'זיווג שני', רק כתב כבר בזיווג ראשון שתי כתובות)...

ג. זה הכלל, הקב"ה מיטיב ומיטיב לכל, ומה שנראה לאדם כי רעה גמלוהו מן השמים, אינו אלא הכנה לטובה וברכה, אדרבה, לפי עומק החשכות והרע כך גדולת הטובה הנגלית הבאה לאחר מכן, ולהמחיש זאת שמעו נא למעשה

באר הפרשה - פרשת חוקת

שהיה, שמעתיו מהרה"צ בנש"ק רבי אליעזר זוסיא שטערן שליט"א נכד כ"ק האדמו"ר מוהרי"א מסקולען זי"ע, שביים חופתו (בשנת תשס"ד) הסתגר עמו זקנו זי"ע במשך כמה שעות בדברי הדרכה ומוסר והתעוררות, כעבור כמה שעות נכנסו הגבאים ואמרו לרבי, אם הרבי לא יתן לחתן זמן לנוח מעט הרי שבאמצע החתונה ייעצמו שמורות עיניו, הרבי סבר וקיבל, אלא שביקש לומר לחתן עוד 'דיבור' אחד בדלתיים סגורות, הגבאים יצאו מהחדר והרבי פתח לומר לו, סיפר לי 'ראש כולל' חשוב מארה"ק שפעם הביא את תלמידי הכולל לעמוד בכור המבחן לפני הגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע, משנסתיים המבחן בירך הסטייפלער את התלמידים, הורה להם לצאת ואילו על ראה"כ ציווה 'איר בלייבט דא' (אתם תשארו כאן בחדר). משיצאו כולם ונשאר הוא לבדו שאלו הסטייפלער מה שמך, כתב ראה"כ את שמו על גבי הנייר והראהו לסטייפלער (בסוף ימיו של הסטייפלער כבדו אזניו, והיו כותבים לו את השאלות והתשובות ע"ג הנייר), הביט הסטייפלער בפתק, חזר ונעץ עיניו הבוררות בראש כולל ושוב שאלו מה שמך, ושוב הראה לו את שמו בכתובים, אך הסטייפלער עמד על שלו וחזר ושאלו לשמו, ולא הבין הראש - כולל לרצונו, עד שאמר לו הסטייפלער רואה אני שכתוב 'אויף דיין שטערן' (על מצחק) את השם 'שלמה'... הגידה נא לי מה פשר הדבר... ראה"כ לא ידע את נפשו מה רוצה ממנו הסטייפלער, עד שנזכר 'מעשה שהיה' לו עם יהודי בשם שלמה, ושמא לזה הכוונה.

פתח וסיפר, לפני כמה שנים נסע לארה"ב עבור החזקת הכולל, ובבואו לקהילה פלונית, נפגש תחילה עם ראש הקהל (באותה קהילה הוא נקרא 'פרעזינדט', נשיא בלע"ז), אמנם לאותו 'ראש הכולל' היה א לויז צינגעל (לשון 'משוחררת')... ולא שמר על מוצא שפתיו לנהוג ב'כבוד בראש הקהל, ובתוך הדברים 'עקץ' אותו ופגע בכבודו... ה'פרעזינדט' שנפגע מהחוצפה הגדולה... נענה אליו, דע 'לא יעשה כן במקומנו' לפגוע בהדר כבודו... אני מבטיחך שאין לך מה 'לחפש' כאן בקהילתנו, ברגע זה הנך מכובד לעזוב אותנו לנפשנו, כי אני כבר אראה ואדאג שלא תראה מאנשי הקהילה אפילו סענט אחד... לא התפעל ראש הכולל מדבריו וניסה לדבר על ליבם של אנשי הקהילה על המצוה הגדולה בהחזקת תורה, אך בינתיים ראש הקהל עמד בדבורו... ודיבר עמם כנגדו ופעל אצלם שלא ינדבו לו מאומה, ואכן ידו היתה על העליונה, ויצא משם בפחי נפש. משם נסע לקהילה אחרת, מצא שם יהודי שליבו חם וער לכל דבר שבקדושה, מששמע הלה בשבח אברכי הכולל, נתלהב לבו בקרבו, אז הוסיף ראש הכולל לומר לו - בכבוד גדול נכבד את מע"כ, ואף יקבעו 'שלט' בהיכל הכולל שכל זכויות הלימוד נזקפים הם לזכותו, ואכן, הדברים פעלו את פעולתם, והלה הוציא מחיקו את פנקס הטשעקים וכתב לו טשעק על סך חמש מאות דאלער - סכום הגון ונכבד באותם הימים.

כעבור יום נתברר לראש הכולל כי שמחתו הייתה מוקדמת, כי ה'נדבן' הלזה היה גיסו (שוואגער) של אותו ראש הקהל, לא פחות ולא יותר... וכאשר הגיעה השמועה לאזני הראש הקהל קצף מאוד וחמתו בערה בו ולא נרגע עד שהתקשר לגיסו וביקש ממנו שימהר 'סטאפן דעם טשעק' (לבטל את הצ"ק)... ואכן ה'נדבן' שמע לדבריו וביטל את הטשעק, אז קרה דבר נורא - כלשונו של האדמו"ר מסקולען זי"ע 'אזוי ווי ער האט געסטאפעט דעם טשעק האט דער פרעזינדט געסטאפעט זיין לעבן' (כשהנדבן 'עצר' את הטשעק מיד 'נעצרו' חייו של אותו ראש הקהל) והשיב את נשמתו ליוצרה. סיים ראש הכולל ואמר, שמו של 'ראש הקהל היה 'שלמה', אולי יש שייכות בין הדברים. אמר לו הסטייפלער, אכן נודע הדבר, כי ימי שני חייך כבר נגמרו מזה 'זמן זמנים', וכל אלו השנים שאתה חי עכשיו הם שני חייו של אותו שלמה שנפסקו באמצע החיים... על כן רשום על מצחך שם זה, כי על שמו אתה חי כהיום.

(סיים הרבי ואמר לנכדו, לשם מה אני מספר לך מעשה זה עתה ביום החופה, כי הנה איתא בכתבי האר"י שכל עבירות ולאידך מצוות שהאדם עושה הרי הם נחלקים על מצחו, וצדיקים יכולים 'לראות' את הנכתב, ולא רק צדיקים מדורות קדמונים, אלא אף כהיום - הרי לך צדיק שהיה בדורנו בבני ברק והוא ראה את כל הנכתב... והנה עוד מעט ותעמוד תחת חופתך, אם יהיה לך הרהור תשובה עד שירדו דמעות מעיניך כדאי שתעביר אותם דמעות על המצח כדי 'למחוק' את הנרשם עליו...)

על כל פנים, בוודאי תפול עלינו אימתה ופחד לשמע מעשה נורא זה, כאשר עינינו הרואות כמה חמור הדבר וגודל העונש הבא על הפוגע ומצער בן ישראל, שהרי אותו ראש הקהל נענש על אתר בכל חומר הדין ונתקצרו ימיו רח"ל. אמנם, עוד דבר נורא עלינו ללמוד ולהשכיל הוראה למעשה, שבאותה שעה היה נראה לראש כולל שחרב עליו עולמו, במקום אחר לא הרוויח מאומה, ועד שכבר קיבל נדבה הגונה היא נאבדה ונשמטה מתחת ידיה, והיה לו לבכות את מר גודלו - מדוע 'התעסקתי' עם אותו 'ראש הקהל', מדוע לא 'השקעתי' לכבד אותו כהוגן, אז הייתי רואה ברכה בעמלי, ראה איזו רעה נגרמה לי, הפסדתי את כל הטשעק שקבלתי וגם נמנעו ממני עוד נדבות רבות, והאמת, כי לא ידע איזה רווח הרוויח כאן, שהרי אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לו רק מכח מעשה

באר הפרשה - פרשת חוקת

ג

זה, ורק בזכות זה הוא עדיין 'חי וקיים' בעולם... וכמו שאמר לו הסטייפלער שקצבת ימיו ושנותיו בהאי עלמא כבר הסתיימו, ועתה הוא חי את ימיו של 'שלמה' שנלקח מהעולם קודם זמנו.

אגב גררא נביא עוד בחומר המצער בן ישראל, וכמו שנוראות אמרו לבאר במה שאמר משה רבינו בעת מחלוקתו של קרח ועדתו 'בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי, אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני, ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאולה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה'" (טו כח-ל), והיינו, שאם באותו היום היו מתים קרח ועדתו וכל אשר להם בבת אחת בפתע פתאום עדיין אין ראייה שה' שלח את משה, ותימה רבתי היא, וכי אין נראה בעליל שהיה בהם יד ה' להמית את כולם, ומדוע אין זה הוכחה על צדקתו של משה. אלא שכבר אמרו חז"ל (ויק"ר כז ה) לפרש במה שנאמר (קהלת ג טו) 'והאלוקים יבקש את הנרדף - אפילו צדיק רודף רשע אלוקים יבקש את הנרדף', ממילא אף אם ח"ו קרח הוא הצדיק ומשה ה... מכל מקום בדין הוא שיענש קרח כי הוא 'הרודף', ואלוקים יבקש את הנרדף אפילו אם הוא רשע, וממילא אי אפשר להוכיח מעונשו של קרח מי הוא הצדיק ומיהו הרשע. ורק על ידי שנשתנו סדרי בראשית, וייענשו בעונש שלא היה כדוגמתו עד עצם היום הזה, או אז נוכל להיווכח ולדעת כי משה אמת ותורתו אמת וה' שלחו לעשות כל המעשים האלה.

אדרבה ישיב טובה תחת רעה, שמעתי מהרה"צ רבי צבי אלימלך קארנרייך זצ"ל שהיה 'עד ראייה', בעת שישב כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זי"ע 'שבעה' על אחותו ע"ה והגיעו לנחמו כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע ועוד אחד מגדולי הפוסקים עוד מקודם זמן המלחמה, ואותו רב נפלטה מפיו אמירה כלשהי שהיה בה פגיעה נוראה בכבודו של הרבי מליובאוויטש, לאחר תקופת זמן מה שלח הרבי לבקש ממנו שיבוא לשמש שיכהן כמג"ש בשיבתו, ואף שלא קיבל את המשרה הרמה (מסיבותיו עמו) בכל זאת החל הרבי לשלוח לו 'משכורת' עד סוף ימיו... וכל זאת בכדי שלא יעלה על ליבו שהרבי מקפיד עליו על שזלזלו בכבודו.

וכבר איתא מקדמונים, שכל בנינו של 'כלל ישראל' נבנה בזכות הוותרנות, שהרי ה'אמהות' שרה ורחל עקרות היו, ולא נושעו בזש"ק, רק בזכות שהכניסו צרתם לביתם... ונתנו לאברהם - ליעקב, לישא את 'צרתם', בזכות זה נבנו גם הם עצמם.

נחזור לענין, מרגלא בפומיה דהגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, ביאורם של צדיקים בפסוק (תהלים כג ו) 'אך טוב וחסד ירדפוני' שכל הרדיפות שיש לו לאדם אינם אלא 'אך טוב וחסד' עבורו (כך איתא באמרי אמת לובלין קרח, ועוד). וכבר נכנסו אליו אב ובן כב' שבועות קודם פטירתו לעלמא דקשוט, ובכה האב לפניו שהבן מרגיש כי רודפים אותו בכל מקום אשר הוא הולך ומר לו עד מאוד, א"ל רבי אברהם פ"א בשנה נצטוונו להרגיש טעם מרור - בליל הסדר. אבל בכל השנה אין כל טעם ועניין להרגיש טעם מרירות, לכשתתבונן תראה כי הכל מתוק וטוב הוא.

וכבר כתב הגר"א זי"ע ב'דברי אליהו' (ברכות מח:): וז"ל. רבי מאיר אומר מניין שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה... היינו שאם יבוא לאדם איזה רעה ידמה בעצמו שהיא טובה, והטובה היא לפי ערך הרעה, כגון שאם אבד ממנו סלע אחד ידמה בעצמו שמצא סלע אחד, ואם אבד שני סלעים ידמה בעצמו כאילו מצא שני סלעים, וכן בכל דבר רעה ידמה בעצמו שהרעה היא טובה. עכ"ל. יש שהעמיסו בדבריו כי יש לו לדעת שכערך וכגודל הרעה הבאה עליו כך היא ערך הטובה העתידה לבוא עליו אחר גמר הרעה.

פעם נפלה אחת מקרובותיו של הגאון רבי אייזיק שר ר"י סלבודקא זצ"ל ושברה את רגלה באופן נורא וקשה, ויחד עם רגליה נשברה גם רוחה כי הייתה כלואה בבית כשהיא שוכבת עם 'גבס' (cest) סביב רגליה, ולקיים מצוות 'ומבשרך אל תתעלם' נקרא ר' אייזיק לחזקה ולרומם רוחה, בתוך דברי החיזוק שאל ר' אייזיק, האם זכורים לה צערם של תשעה ירחי לידה, ולאחריהם חבלי הלידה - יסורים קשים ומרים, ותאמר הן, שוב שאל ר"א, האם זכרונות אלו מרים הם או מתוקים, בוודאי זכורים המה לטובה, וכל כך למה, מאחר שהם הניבו תוצאות - שנולד בן יקר וחביב, המרווה את הוריו נחת דקדושה וממלא את כל ישותם בשמחה גיל ורנן, כך, על כל 'סובל' יסורים לדעת, כי הם הכנה וכ'חבלי לידה' להוליד לו כל מיני שמחה וישועה בכל המצטרך לו... בדבר ישועה ורחמים. אלא מאי תענו כנגדי ותאמרו כי איננו רואים את התוצאה הלזו, מ"מ יש להאמין כי כך הם פני הדברים.

כענין זה ענה פעם הגאון הגדול הרא"מ שך זצ"ל, ליהודי 'נרדף' שנכנס אליו וביכה לפניו את מר גורלו, רבי, ה'רודפים' ממררים את חיי, אין לי לא יום ולא לילה, אינם נותנים לי מנוח אף לא רגע אחד ביום... א"ל רה"י, תדע, ש'ישועת ה' כהרף עין' ברגע אחד, יאר ה' פניו אליך ותשכח מכל הרדיפות והדחקות, ועד אז התחזק נא

באר הפרשה - פרשת חוקת

העולם ממה שעבר עלי מהרוחק והעוני, הצער והגלות והבזיונות, ואחרון הכביד מחמת חלישות הדעת, אך השו"ת עוזר לי שאיני מרגיש בזה, כי הנני יודע שבכל תנועה ותנועה הקב"ה מחיה אותי, ועל כן איני יודע לא מהם ולא מהמונם. וכאשר אדם מאמין באמת שאין בעולם כלום חוץ מהשו"ת, כל הדינים נמתקים ואינו מרגיש שום צער וייסורים כלל.

וארא ד"ה ד"א בטהו) 'אע"פ שרואה כמה הרחקות וכמה הסתרות, וכמה יסורין ודוחק וחלישות דעת יסובבו אותו - יחזק עצמו ויאמץ לבבו וידע בידיעה שאין שום מציאות בלתי הש"י... תאמינו לי אחי, אחרי כל הרדיפות וחלישות הדעת שעדו עלי, אם לא ידיעה זו שבכל תנועה שבעולם נמצא כביכול ה', והשגחתו יתברך היא על כל פרט ופרט, כבר מימים רבים הייתי אובד מן

בדברי חז"ל (גיטין לו:) 'תנו רבנן הנעלבין ואינן עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין... עליהן הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'. אדהכי והכי הגישו לפני רה"י כוס 'תה' ועל ידה כף דבש, התבונן בה רה"י, ולאחר מכן אמר, התבונן נא במאכל זה ששמו דבש ותראה פלאות, כי הדבש נעשה מהדבורים, אשר בטבעם הם 'רודפים' את האדם, לא יתנו לו מנוח לרגע, יבואו מימין ומשמאל, אם יעמוד האיש בדרכם ימצאו דמו ויעקצו אותו עד כדי ריצה לבית החולים, ודייקא מהם יוצא הדבש - המאכל המתוק שבעולם... כי אכן, דייקא מאלו הרודפים והממררים את חיינו מהם יצא לבסוף דבש מתוק נעים וטוב לחיך... ואין הדברים אמורים דווקא ב'רודפים' כפשוטו, אלא לרמז לאדם בכל מיני 'רדיפות' ו'עקיצות' כי משם יצא לו דבש למתק ולהאיר את חייו.

ד. הנה מדריך העולם לברך מיד בבקרו של יום ברכת שהכל נהיה בדברו על קאווע (קפה), ורמז יש בדבר, כי משקה זה נעשה ממים וותחים וחלב קר, מסוכר מתוק וקפה שהוא מר בטבעו, להורות לאדם מיד בתחילת יומו - איזה מקרה שיארע לך בחמימי או בקרירי, מתוק או מר, 'שהכל נהיה בדברו' - בדבר ה'.

וידע, שכל קורותיו לטב או למוטב הכל מושגח בהשגחה העליונה - לטובתו הגמורה, מעשה באברך שהוצרך לקנות בית, יגע ומצא, וקנה בית פלוני. אלא שלמחרת נתברר לו שעומד בית למכירה במקום קרוב מאד, ובמחיר נמוך בהרבה ממה שהוא שילם, האברך לא מצא את נפשו מרוב צער... ידדו פנה לרבי מרדכי שוואב זצ"ל והלה חיזקו בדברים מופלאים, ובתוך הדברים סיפר לו שפעם ישב עם הרב דסלר זצ"ל, והוא סיפר לו איזה טעות שהוא עצמו עשה בענייני שידוכים, והיה הולך ומספר את פרטי הטעות שעשה, וכשסיים דבריו אמר, אבל, גם הטעות גופא מן השמים היא, הוסיף ע"ז ר' מרדכי, הוכחה יש לי שמן השמים רצו שתעשה טעות זו ותקנה את הבית הזה ביוקר ולא את השני הזול והקרוב, שהרי מתי נודעה לך טעותך - רק יום למחרת הקניה, מדוע לא נודע לך יום לפני כן, אלא, שמן השמים רצו שתעשה כך... (הגדש"פ הרב דסלר עמ' שמ"ט).

ה. ידוע ומפורסם מהרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי ראש חודש א יא) שיש לכוון בתפילת מוסף דראש חודש בברכת 'ברוך אתה ה' מקדש ישראל וראשי חדשים' - את הצירוף של שם הוי"ה הק' השייך לאותו החודש, והוא שם היוצא מאחד ממקראי הקודש (מקורו בפרע"ח שיי"ט פ"ג). והנה, צירופו של חודש תמוז הוא ה-ו-ה-י ויוצא מסופי תיבות של הפסוק (אסתר ה ג) 'וכל זה איננו שוה לי' (בני יששכר תמוז א), והוא שם הוי"ה בהיפוך הגמור הרומז להנהגת דין, ואמרו בעלי הרמז, כי כדי ליישר ולסדר צירוף זה ב'שם הוי"ה כסדרו' המורה על הנהגת רחמים פשוטים, אין לנו אלא לקחת את האות יו"ד' מסוף התיבה לתחילת התיבה ומעתה ייקרא י-ה-ו-ה. והנה האות יו"ד מרמזת ל'יהודי', והיינו שבשעה שהיהודי מעמיד עצמו ואת 'יהדותו' - אמונתו בה' במקום הראשון, תחילה לכל הנעשה עמו הן ברוח הן בגשם, ייהפך כל הנהגת ה' עמו לרחמים וחסדים פשוטים ומגולים.

אמונה כזאת תביא לו לאדם רוב שפע ותענוג ברוח ובגשם. כדאיתא מהרה"ק מקאמרנא זי"ע (נתיב מצוותיך, נתיב האמונה שביל א אות ד) וז"ל. מי שמאמין שאין שום תנועה במקרה, הוא (אמונה זאת) מרפא לנפש מכל תחלואיו - כולל כל מידות טובות, לאהוב את חברו אף שעושה לו רעות ומבזה אותו, כי אין שום מקרה בעולם אף דיבור קטן. ובדין שמים נעשה זה שלוחו של מקום לבזות אותו ולחרף אותו... צא ובדוק נפשך, ותמצא שבילתי גזירות עליון אי אפשר ששום נברא יצער אותו אפילו צער קטן, ולכן יקבל באהבה ובחיבה ובשמחה, ויתרפא 'נפשך' יותר ממאה אלף אלפים תעניות וסיגופים, עכ"ל.

אגב אורחא במידת השמחה, מעשה שהיה בדור הקודם, בילד קטן שהכניס מטבע לפיו ונתקעה בגרונו רח"ל עד שנחסמו דרכי הנשימה וכמעט שלא פרח נשמתו, הבהילו אביו אל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע כשפני האב

ובארה של מרים וכו' והצילם משאר המלחמות, והמשורר זמזמר לאלוקיו בזמן כזה אין כזה כל כך רבותא. אמנם 'שירת הים' נאמרה כאשר עמדו ישראל בתחילת דרכם בעת אשר 'לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה' - וגם צידה לא עשו להם ובכל זאת אמרו שירה מפני שהאמינו בה' והתחזקו בבטחון בחי העולמים, שירה בזאת חשובה היא עד מאד לקרוא על שמה 'שבת שירה'.

טיהרו בסיחון - הקב"ה מסבב עולמו להיטיב לנו

בפרשתן (כא כו), 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון', ובגמ' (ב"ב עה:): 'בואו ונחשב חשבוננו של עולם'. יש שרמזו בזה, כי בפסוקים שלפניהם כתיב 'ויקח ישראל את כל הערים האלה וישב ישראל בכל ערי האמורי בחשבון ובכל בנותיה, כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי הוא והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון', והכוונה, כמבואר ברש"י (ומקור הדברים בחולין ס:): שעל בני ישראל נאסר להילחם במואב ולכבוש מהם את

ולהדיא כתב כן ב'אור החיים' הקדוש בפרשתו, כי פרה אדומה תמימה - היינו, תמימה באדמומיות, כלומר מלאה 'דינים', ומדוע כי 'אשר לא עלה עליה עול' כי העול ימתק הדינים בסוד מאמרם (ברכות ה.) יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם שהם בחינת הדינים, נמצא, שדייקא ע"י היסורים והקושי מתמתקין כל הדינים והרע בטל ומבוטל.

זאבן, בזאת יתהלל המחזיק באמונתו גם בעיתים הקשים כענין חק בלא טעם, ואף כשחשבה גדולה נופלת עליו יאמין בבורא ית"ש שהוא עשה ועושה ויעשה את כל המעשים לטובתו הגמורה, וכה מתאמרא בשם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע דבפרשה זו נאמרה שירת הבאר - 'אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה' (כא ז), ורבים תמהו מדוע איננה נקראת 'שבת שירה' כפרשת בשלח שבה נאמרה שירת הים. אלא ביאורו, כי שירה זו אמרו בני ישראל בעמדם על פתחה של ארץ ישראל אחר שכבר אירעו להם כל ניסי מדבר - שסיפק כל צרכיהם במדבר, מן

חיורות ואילו הילד 'כחול', נענה החזו"א ואמר שאין כל דרך הצלה אלא אם יחישו את הנער לפני הרב מפוניבוז' והוא יצילנו, וביאר את דבריו, שהרי הוא 'יחיד מומחה' ואין כמוהו היכול להוציא מטבע מהמקומות הקשים ביותר... פרצו כל הנוכחים בצחוק גדול, ואף הילד מילא פיו שחוק בפה פתוח ורחב עד שמצאה המטבע דרך לצאת ויצאה חוצה. או אז אמר החזו"א שבכח השמחה לחלץ ולהוציא מכל צרה וצוקה.

עתה נתבונן קימעא, אותו הילד לא היה 'בשמחה' אמיתית ושלימה... ולא צחק בפה גדול אלא מאחר שראה שכולם צוחקים, ללמדנו שאפילו שחוק מזויף (המתחזה כמי שהוא שמח) אף הוא בכוחו להמשיך את הישועה, וכמו שאמר הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (ילקוט אורות רבותינו עמו' נט) לרמז בפסוק (דברים טז טו) 'והיית אך שמח' - שראשי התיבות של תיבות אלו הוא שו"א, לרמז בזה שפעמים על האדם להיות שמח בפנים צוהלות אפילו אם אין השמחה אמיתית אלא שווא, וע"י צהלתו בפניו יבוא לבסוף לשמחה אמיתית.

עוד 'פרפרת' נביא בעניין השמחה, שמעתי מת"ח חשוב שליט"א לבאר בלשון ששנו חכמים (אבות ד ל) 'ועל כרחך אתה חי וכו' ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקב"ה', שנכלל בזה כי על מה שאתה חי 'בעל כרחך' - בלא שמחה וחיות, על הא גופא אתה עתיד ליתן דין וחשבון...

ונסמיק לכך מעשה בהרה"צ ר' מרדכי לידער זצ"ל המכונה ר' מאטקי, מגדולי האריות בחבורת החסידים בטבריא, שנסע 'נסיעה' לרבו הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע, פעם אחת נשאל ר' מאטקי מפי רבה של ירושלים הגה"צ רבי שמואל סלנט זצ"ל לשם מה זקוק הוא לנסוע לרבו, וכי מה חסר לו בעבודתו הקדושה שבעבור זה נודד הוא למרחקים בדרך ארוכה ומפרכת גוף ונפש. נענה לו רבי מאטקי, כי הנה איתא במשנה (בסוף סוטה) 'משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים, משמת בן עזאי בטלו השקדנים, משמת בן זומא בטלו הדרשנים וכו', משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות', וכל הרואה יתמה מדוע נקטו לגבי טהרה ופרישות לשון 'מתה' ולא אמרו 'בטלה טהרה ופרישות' כדרך שנזכר בכל המשנה, אלא ביאורו, כי אכן לא בטלה טהרה ופרישות כלל, אלא שהיא בגדר 'מתה' בלא חיות, שרבו הנוהגים בגינוני פרישות ומרבים לטהר עצמם, אבל הם עושים זאת 'בעל כרחם' בלא שמחה ותענוג מגודל הזכייה לעמוד לפני ה' ולשרתו, ומשום כך נוסע הוא לרבו היסוד העבודה לקנות 'סם חיים', ולקבל פרישקייט וחיות בעבודתו.

באר הפרשה - פרשת חוקת

אופני ודרכי ההשתדלויות שבעולם להרבות הוננו ולהשיג אפילו כמלוא נימה יתר ממה שנקצב עליו.

בדברים הללו ביאר הרה"ק האמרי אמת' זי"ע (תר"צ) בכתוב בפרשתן (כא ה) 'עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי', והקשו בגמ' (ר"ה כט.) 'וכי נחש ממית או נחש מחיה, אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין, ואם לאו היו נימוקים'. והקושיא ידועה, שאם אין הנחש מחיה אלא הכל היה תלוי אם מסתכלים כלפי מעלה, אם בן לאיזה צורך הוצרכו להסתכל בנחש ורק מי ש'ראה אותו וחי', הרי היה יכול הקב"ה לומר שיסתכלו כלפי מעלה וישעבדו ליבם ועי"ז יחיו. ומבאר האמרי אמת', שהא גופא רצה הקב"ה ללמדם שגם מה שניזוקו מתחילה לא היה מהבשת הנחש, אלא כי בן היה דבר המלך (וההטא גרס), וראיה, שגם הרפואה באה ע"י נחש זה - בהבטה עליו, והרי לא יתכן שהנחש ממית ומחיה

ארצם, מה עשה הקב"ה, נתן בלב 'סיחון מלך האמורי' להילחם במואב ולקח את ארצם, ומעתה אין הארץ של 'מואב' אלא של 'אמורי', ומותרים בני ישראל לכבוש ערים אלו מידו, והיינו דאמרי 'עמון ומואב שיהרו בסיחון'. וזהו שאמר הכתוב 'ויקח ישראל את כל הערים האלה - כי חשבון עיר סיחון והוא נלחם במואב'. ומכאן הרווחנו יסוד איתן לכל העניינים הנוגעים לחיינו, בראותנו כיצד א-ל נורא עלילה מסבב ומנהל עולמו להביא הדבר לתכלית טוב, כפי הכוונה העליונה, ורק בעיני בשר נראה שסיחון הוא גיבור חיל ואיש מלחמה היוצא למערכה לכבוש את מואב בכדי להגדיל את מלכותו, אבל באמת 'יושב בשמים ישחק', כי אין כאן גבורה ואין 'כאן' סיחון... אלא הכל הם כ'כלי משחק' בידיו של הקב"ה להעביר מקומות אלו לידי ישראל, ורבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום. ומעתה יאמרו המושלים בואו חשבון - בואו ונחשב חשבוננו של עולם, כי מכאן נלמד לכל תהלוכות החיים, שאין ביד האדם לעשות מאומה, ולא יועילו לו כל תחבולות אנוש וכל

1. מעשה ביונה שנקלעה לבית הרב שליט"א, משראתה לאיזו צרה נכנסה... מיהרה לעוף החוצה דרך החלון שהיה נראה לעיניה כפתוח, אבל באמת היו חלונות הזכוכית נעולים על מסגר ובריח, וממילא בבואה עד הזכוכית נתקלה בו נחבלה ונפלה, לא התייאשה היונה, הגביהה עצמה מן הקרקע ושוב פרשה כנפיה ו'עפה' אל החלון, שוב נחבטה כהוגן וצנחה לארץ כשהיא מוכה וחבולה. אדהכי והכי שמע בעל הבית את קולות נפילתה וראה את אשר לפניו, נכמרו רחמיו ופתח את החלון לרווחה, יונה זו שוב התחזקה ועפה לעבר הכותל ההוא, והפעם יצאה לחירות עולם. והנה, אותה יונה בטוחה בעצמה ש'הצליחה', דפקה עצמה בחלון פעם ופעמיים עד שבפעם השלישית הצליחה לצאת... ואינה יודעת כי מעשיה לא הועילו ולא כלום, והיתה יכולה להטיח ראשה בחלון כל היום וכל הלילה ולא היה 'זו' מאומה, אלא שהיה כאן מאן דהו שפתח את החלון ורק מחמתו השתחררה מ'בית האסורים'...

ובאמת מעשה זה הוא משל וציור על כל צורת חיי עולם המעשה, שיוצא אדם לעבודתו, ונדמה לו שכוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה, הנה עשה מעשה ועלתה בידו, ולעיתים כשאינו מצליח בפעם הראשונה מוסיף לעשות עוד פעולות עד שמצליח... ואינו יודע כי כל מעשים אלו אין בידם להביא לו מאומה, והרי הוא כמטיח ראשו בקיר שאינו מועיל אלא לפצוע גופו ונפשו ולייגע עצמו, וסיבת ההצלחה היא כי מן השמים 'פתחו לו חלון' ושערי פרנסה... הן אמת שצריך לעשות 'השתדלות' כי גזירת מלך היא על כל באי עולם השוכנים בעולם המעשה, ואף אותה יונה, אם לא הייתה דופקת עצמה בחלון לא היה בעל הבית משים ליבו לדבר ולא היה נחלץ לעזרתה, אך צריך לזכור שאין זה אלא השתדלות ותו לא, אבל הפרנסה עצמה מגיעה בלא שום שייכות למעשיו.

2. סיפר הגאון רבי יעקב גאלינסקי זצ"ל, פעם נכנס יהודי (שלא היה מחסידי טשורטקוב) אל הרה"ק מטשורטקוב זי"ע לקבל ברכת פרידה, כי כאן בארצות אירופה (יורופ) הנו 'מחוסר פרנסה' ובדעתו לעקור דירתו לארה"ב שם תבוא הרווחה לביתו. א"ל הרה"ק, אברכך בברכת הדרך, אבל שליחות אחת אבקש לשלחך, שתמסור 'פריסת שלום' אל האלוקים של ארה"ב, נחרד האיש ושאל את הרבי וכי יש ח"ו שני רשויות... והרי הקב"ה יחיד הוא בעולמו ואותו הקב"ה שברא את כל העולם כולו נמצא בארה"ב ובאותה מידה גם כאן בטשורטקוב, ברחבי אירופה ובכל פינה נידחת שבעולם. א"ל הרה"ק, אכן, לזאת כוונתי, מדוע תדמה בנפשך כי בארה"ב תצליח בפרנסה יותר מכאן, הרי אותו הבורא שיפרנס אותך בארה"ב בידו לפרנס אותך כאן באירופה. אגב, הלה אכן לא נסע, וניצלו חייו, כי היה לו טיקעט (כרטיס) להפליג בדרך ים באנייה הנקראת 'טיטאניק' ששקעה באותה הפלגה למצולות ים.

ודבריהם תמוהים עד מאד, כי היאך אמרו אין לחם ואין מים בשעה שהקב"ה ממטיר להם בכל יום ויום לחם מן השמים, ואף גם באר מים לפניהם מנס הסלע שנתחדש להם זה עתה.

ומבאר ה'רבינו בחיי' (ד"ה כי אין) כי טענתם היתה - הנה כל אומות העולם יש להם לחם לשובע נפשם, וכל מזונותיהם מוכנים להם לזמן ארוך - מבלי שיצטרכו לשאול 'מה נאכל', ואצ"ל שמים יש להם בשפע, וכל זה אינו תלוי אם הם זכאים או חייבים. ואמרו בני ישראל, מה נשתנינו מכל אומה ולשון, שניתן לנו 'מן' - לחם מן השמים דבר יום ליומו - ולא לזמן ארוך, ואפילו המים שהן הפקר לעולם ואין לאדם מחיה זולתם גם כן נסתלקו מאתנו כשמתה מרים, ומוטל עלינו להיזהר ולהישמר בכל מעשינו שיהיו כראוי לרצון לפני הבורא יתברך בכדי שיומשך לנו שפע הפרנסה, רצוננו בפרנסה מסודרת ומובטחת.

אכן, מהאי טעמא נענשו, כי כפרו בטובת המזון שבא להם לכבוד ומעלה, כי דייקא לרום ערכם של דור המדבר שהיו כמלאכי השרת היה המן בא להם דבר יום ביומו (ולא בפעם אחת לזמן ארוך), כדי שיהיו עיניהם תלויות תמיד אל ה' כי זה עיקר מעלת האדם, כענין שכתוב (תהלים קכג ב) 'הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם...' והענין היה להם להרגיל נפשם במידת הבטחון והאמונה בה' יתברך^ט.

עפ"ז מבאר עוד ה'רבינו בחיי', שלכן נענשו מיד - 'וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים', כי נחשים שרפים לא נאמר, אלא הנחשים השרפים בה' הידיעה. וכלומר, שאלו הנחשים והשרפים כבר היו שם מקדמת דנא וכדכתיב (דברים ח טו) 'במדבר הגדול והנורא נחש

בחדא מחתא, ובעל כרחך תבין שאין כאן 'טבע' כלל, אלא כשחטאו נענשו וכששבו בתשובה נתרפאו, והכל בגזירת שמים ולא בגלל הנחש, וזהו שאמרו אלא בזמן שהיו מסתכלים כלפי מעלה - שהביטו אל שורש העניין ומה שמלמעלה מפעולת הנחש.

בעין זה כבר כתב הרמב"ן (פסוק ט) 'וכשיהיה האדם מביט בכוונה אל נחש הנחשת שהוא כעין המזיק לגמרי היה חי, להודיעם כי השם ממית ומחיה'.

ולא זו בלבד, אלא רצונו של הקב"ה שיעסוק האדם ב'השתדלות' ובשעת מעשה ידע ויאמין שכל פעולותיו לא מעלה ולא מוריד, אלא הכל תלוי במה שנגזר עליו, וכך ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תה"ו ד"ה בפסוק) את טעם ההבטחה בנחש הנחושת, כי הקב"ה הפליא לעשות ונתן בנחש את הכח לרפא הנשיכה, וכמו שכתב הרמב"ן (פסוק ט) שכך דרכו של הקב"ה להמתיק מר במר, והכנים בנחש המזיק את הכח המרפא, אולם רצונו ית' היה שתוך כדי שעושים פעולה טבעית לרפאות גופם ידעו שאין הנחש מחיה אלא יסתכלו כלפי מעלה וישעבדו את ליבם לאביהם שבשמים באמונה תמימה כי הוא רופא חולי עמו ישראל. וז"ל, 'באמת היה הנחש מסוגל לרפואה זו ששם בו הקב"ה רפואה זו וכו', אעפ"כ זה הרצון - שבהיותו עוסק ברפואה הגשמית יסתכל ויהיה ליבו לשמים על ידי שמיישב עצמו וכי נחש מחיה'.

אליך נשאתי את עיני - תכלית הניסים כדי שנהיה תלויים בה'

בפרשתן (כא ה-ו), 'וידבר העם באלוקים ובמשה... כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלוקל... וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים'.

ח. והרי הקיווי אל ה' הוא הא-ב' של יהודי, וכמו שאמרו בעלי הרמז כי מנין תיבת 'קוה' עולה לקי"א (111), והוא כמנין תיבת אות 'אל"ף', ללמדך כי תחילה וראש ו'האל"ף' של יהודי הוא שיהיה תמיד במצב של 'קוה' אל ה'.
ט. כשאמר לבן ליעקב 'נקבה שכרך עלי ואתנה' (בראשית ל כח), לא אבה יעקב לקבל 'הצעתו' אלא ביקש לקבל שכרו בכבשים העקודים נקודים וברודים, ומבאר הרד"ק (ד"ה לא) 'לא תתן לי שום דבר קצוב בשכרי, אלא יהיה שכרי דרך מקרה וטובת הא-ל כמו שיזמין לי'. והיינו כי לבן רצה לעקור את הכל - לתת לו שכר קבוע, ובזה לא ירגיש שכל פרנסתו תלויה בידי שמים. אך יעקב אבינו ענהו שאינו רוצה בשכר קבוע, כי על ידו יתמעט בטחונו בה', כשהוא מרגיש ששכרו בטוח וקבוע ועומד, אלא רצה לחיות על פי מעשים שבכל יום, ועי"ז יהיה תלוי בבורא ית' בכל עת ובכל שעה.

באר הפרשה - פרשת חוקת

ה' דרך המדבר שאין שם סיפוק ולא הביאם דרך מקום אשר רגיל היות שם בר ולחם, כי ה' חפץ שעניניהם יהיו תלויות לאלוקים יושב בשמים על מחיתם ועל כל צרכיהם באין מבטח וזולתו, ומטעם זה עצמו לא הסיר הנחשים, והניחם לנושכם ויהיו מתרפאים כשיסתכלו כלפי מעלה לאביהם שבשמים... שה' חפץ בזה כדי שיהיה לבם תמיד באין הפסק קרוב לה' כבן המצפה לשלחן אביו ערב ובקר ובכל עת וזמן", ואם היה מביאם דרך ישוב לא הייתה להם הרביקות בתמידות כשיהיה מזומן לפניהם סיפוקם, ומה מאוד יסובב דבר זה הרחקת הלב מהכרת השגחת הבורא ויראת רוממותו, עכל"ק"ב.

שרף ועקרב, אלא שעד אותו היום הגן עליהם הקב"ה מכל פגע רע - שהיה ענן אחד משבעה עננים לפניהם הורג נחשים ועקרבים שלא יזיקום, והיה הענן ההוא מיוחד לפלא הזה, אך מאחר שהתלוננו על כך שהם תלויים בה', ורצו לחיות כשאר האומות בהנהגה שבדרך הטבע, על כן הסיר מהם הקב"ה את השגחתו, וכביכול עשה רצונם - שיהיו מופקדים לפגעי הטבע, וממילא נשכום הנחשים השרפים כדרכו של עולם'.

בדברים האלה איתא נמי ב'אור החיים' הק', המבאר מדוע לא ריפא אותם הקב"ה תיכף ומיד, אלא ציוה עליהם להביט על נחש הנחושת. כי רצה הקב"ה 'להעירם בתשובה על שהתרעמו למה הביאם

פעם באה שאלה לפני הגאון רבי יחזקאל לעוונישטיין זצ"ל מבחור שעמד בפרק 'האיש מקדש' ומדברים עבורו נכבדות בת"ח, אך דא עקא שתובעים את אביו שיתחייב בעד השידוך סכום כסף נכבד וכבד עד מאד, שאל הגר"י את הבחור האם אביו שכיר (Employee) או עצמאי (Self employed), ענה הבחור - שאביו עצמאי, א"ל הגר"י, אם כך, אמור לאביך שישלחך בעדך את כל אשר המחותן דורש בעדך ובעזר השי"ת יוכל לעמוד בהתחייבויותיו. הבחור ענה אמון, והוסיף לשאול מתוך דרך ארץ, ילמדנו רבינו, למאי נפק"מ אם אבי שכיר או עצמאי, ענה לו הגר"י, דע לך, שפע הפרנסה בא לו לאדם כפי מה שהוא נושא עינו לשמים, והנה, השכיר בוטח גם על הבוס שלו - שביום המיועד והקבוע ישלם לו משכורתו השלימה, אבל העצמאי בוטח בה' בשלימות, בכל שעה ורגע הינו תלוי בחסדי הבורא שישלח אליו קונים הרוצים בסחורתו, ולפי שהוא כ"כ תולה עצמו בחסדי הבורא הנני מובטח שבוודאי יעזרהו ה', ואכן, כך הוזה, כי האב היה מניצולי המלחמה, ובתוך הזמן שבין האירוסין לנישואין קיבל כספי פיצויים מדייטשלאנד (גרמני) כאותו הסכום שהמחותן דרש ממנו, ויהי לנס.

י. ובזה פירשו עוד, מה שנאמר וַיִּשְׁלַח ה' בעם את הנחשים השרפים ולא נאמר וַיִּשְׁלַח, כי וַיִּשְׁלַח הוא מלשון שחרור לחרות, וע"ד שנאמר (שמות יג יז) וַיְהִי בְּשִׁלַּח פְּרַעַה אֶת הָעַם, ובא הכתוב ללמד שלא הביא הקב"ה נחשים מקצווי ארץ וגם לא ברא נחשים לנושכם, אלא התיר ממאסר את הנחשים שהיו עד עתה בסמוך אליהם - קשורים בדבר ה' לבלתי הזיק את העם, ומאחר שחטאו ניתנה להם הרשות להזיק כטבעם, וכביכול שחררם מכבליהם.

יא. אמרו חז"ל (פסחים קיח.) קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף וקשה פרנסתו של אדם כקריעת ים סוף, ידועה הקושיא מה שייך דבר 'קשה' כלפי הקב"ה. אלא, שהנה איתא במדרש (שמו"ר כא ה) שהקב"ה סיבב את ישראל במדבר באופן שיהיו המצרים בצד אחד והים בצד השני, ולא יהיה להם דרך להינצל מן הצרה, ולמה עשה הקב"ה להם כך אלא שהיה הקב"ה מתאוה לתפילתן. ומסמיק על זה מה שנאמר (שה"ש ב יד) 'יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה וכו' השמעני את קולך כי קולך ערב, שהיה הקב"ה מבקש לשמוע את קולם (ועי"ש באריכות). ולאחר שצעקו בני ישראל אל ה' רצה להושיעם ולקרוע להם את הים, אך ידע שמעתה יחדלו מלצעוק ולהתפלל אליו, ודבר זה - היה קשה בעיניו, וכדרך שאמרו קשה עלי פרידתכם... וכיוצא בדבר הוא לגבי הפרנסה וזיווגו של אדם, שהקב"ה מתאוה לתפילתן של ישראל ועל כן אינו משפיע בבת אחת פרנסה בהרחבה, וכדאיתא בגמ' (יומא עו.) לגבי המן, כך גם לגבי מציאת הזיווג, שהקב"ה מחכה שבניו אהוביו וחביביו יעמדו בתפילה ויזעקו 'מאין יבוא עזרי'. אמנם קשה למלאות משאלותיהם כי שוב לא יתלו עיניהם בו ולא ירבו בתפילה...

על כן זאת עשו וחזו, להתרגל לפנות אל הקב"ה בכל עידן ומצב, הן קודם שתבוא הישועה והן לאחריה בשבח ובהודאה, ואם לא יהיה 'פרידתכם' גם לא יהיה 'קשה'... וכמסופר על הרה"צ רבי יצחק דוד גוטפרב זצ"ל מיקירי ירושלים, אשר פעם היה נצרך לישועה בביתו והלך ארבעים יום לכותל המערבי לבקש שם ולהתפלל על אותו ענין, ובמלאות הימים האלה הלך עוד ארבעים יום בכדי להודות על כל הטוב והחסד.

יב. רבות מצינו בשבח הסמיכה והתליה 'במי שאמר והיה העולם', וידועה דרכם של הרבה צדיקים (הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זי"ע, הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע ועוד הרבה) שלא עלו על יצועם כל עוד שהייתה הפרוטה מצויה בכיסם, ואולי

בין הכאה לדיבור, שהכאה נראית כמו שבאה לשנות את האבן לבאר מים, ואילו דיבור אל הסלע מורה שהכל עומד ברצונו, אין הסלע קיים בעולם אלא בדיבורו של הקב"ה ובכוחו, ואם זהו רצון השי"ת שיוציא הסלע מים מספיק להודיע לו על כך ומיד 'מעיינות אוי יזובון'.

חוקת התורה - חק בלי טעם

בפרשתן (יש ב) 'זאת חוקת התורה', כתב ה'אור החיים' הק' לבאר מדוע נאמר 'זאת חוקת התורה' ולא 'זאת חוקת הפרה', וז"ל. ובדרך רמז ירצה באומרו חקת התורה, שאם יקיימו מצוה זו הגם היותה חוקה בלא טעם מעלה עליהם הכתוב כאלו קיימו כל התורה אשר צוה ה' לאמר, כי קיום המצוה בלא טעם יגיד הצדקת האמונה והסכמת הנפש לקיים כל מצות הבורא וזה לך האות. ואולי כי לטעם זה רצה ה' שתמסר להם המצוה בדרך חוקה. עבל"ק. והיינו, כי עיקר העבודה היא בקיום מצוות ה' כי בן ציווה המלך ב"ה, ולא מפני שמבין בשכלו את טעם המצוה".

כי הוא הנותן לך - הכל בהנהגת הבורא, הטבע וחוז' לטבע בפרשתן (כ ה), 'ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו'. כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (חוקת תרע"ב) שבזאת רצה הקב"ה ללמדנו שנוכח בכל עת כי מלכותו בכל משלה והוא הנותן כוח לעשות חיל, וכל הנעשה בזה העולם מטוב ועד רע, ברווח או בהפסד הכל מכוחו נעשה, ולכן ציווה לדבר אל הסלע ולא להכותו, משום שבאותו זמן האמינו רבים מיושבי תבל (אף מאומות העולם) שבכוחו של הקב"ה לשרד מערכות הטבע ולעשות ברצונו, וכמו שנאמר (שמות ז ה) 'וידעו מצרים כי אני ה'', והאמינו בכלל זה שבכוחו להפוך אבן לאגם מים 'חלמיש למעינינו מים', אבל רצה השי"ת שבני ישראל יאמינו שלא זו בלבד שהקב"ה יכול לשנות את הטבע, אלא אף הטבע עצמו מונהג בכל רגע בידי השי"ת, וכל מציאות הבריאה תלויה רק בכוחו וברצונו - האש בוערת והמים נמשכים והולכים רק מפני שכן רוצה הקב"ה ולא מפני שזהו טבעם ח"ו, ואין דבר העומד וקיים בלתי גזר בן המלך. וזהו ההבדל

י"ל כי כשיש לאדם אפילו פרוטה אחת כבר איננו תלוי כ"כ בבורא, שהרי עדיין בידו מעות לקנות למחר לחם לשובע נפשו. ורק אחר שסילקו מעליהם כל מעותיהם עד הפרוטה האחרונה הרגישו היטב כי תלויים בה' והשליכו יתבם על ה' שבוודאי יפרנס ויזון אותם בחן ובחסד וברחמים, אז הלכו לנוח לבטח על משכבם.

ידוע שהרה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע ציווה קודם פטירתו (לשון צדיק, בצוואה מיום א' ח"י חשון תרי"ג, אות א) עוד אני מצווה... לא יקברוני אצל עשיר - אפילו מוחזק בכשרות, רק אצל עני יהיה עני שבעניים רק שיהיה מוחזק בכשר. והיינו כי פעמים אדם שיש לו רוב כל אינו מרגיש כל כך שהוא נצרך בכל רגע לחסדי הבורא יתב"ש.

יג. מעשה באיש יהודי שנתפס ל'טיפה המרה' - בשתיה לשכרה יומם ולילה לא ישבותו, פעם תפסוהו חבריו כרגע לפני השתיה - כשעדיין היה בקבוק השיכר ביד ימינו והפקק ביד שמאל, והיו ידידיו ורעיו מפצירים ומתחננים אליו, שיעזוב מנהגו הרע, והראו לו איך שאיבד כל פרנסתו ב'זכות' שתייתו, וקרע את 'שלום ביתו' ולא עוד אלא שכל סובביו מתרחקים ממנו... ענה להם ה'שיכור', שמעו נא רבותי דיינים מומחים, ראו נא את הבקבוק 'זעקס און ניינציגער' (תשעים וששה אחווי אלכוהול) אשר בידי וריחו נודף, אכן, יש תשעים וששה טעמים מדוע כה גרועה שתייתי, אך מה אומר לכם - 'טעמו' של בקבוק 'תשעים ושש' הלז גובר על כל ה'טעמים' שלכם... והנמשל, פעמים שנראה לאדם כי טוב ויפה לעשות מעשה פלוני - אך אם יראה שאינו על פי דרך התורה, אף אם נראה לו כי תועלת רבה תצא מכך - יעמיד לפני עצמו חומה - ויזעק לעצמו אחר ה' נלך כחק בלי טעם, וכל ה'טעמים' לנהוג כרצוני בטלים ומבוטלים כנגד רצון הבורא.

ובזה ביארו את האמור בסוגיא דקטורת (ירושלמי, יומא פ"ד ה"ה), ולמה אין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו, וכל הרואה יתמה, מדוע דייקא בקטורת שאלו 'ולמה'... והשיבו 'מפני שהתורה אמרה', מדוע לא שאלו כן בהלכות שבת - ולמה אין מדליקין האש בשבת... מפני שהתורה אמרה, וכיו"ב בשאר מצוות, אלא, כי הקטורת הייתה עשויה להעלות ריח, ואם כן יש מקום לומר שנוסיף עליה דבש, ועי"ז יתרבה וישתבח ריחה לעילא ולעילא, ונראה שע"ז יתקיים רצון הבורא ביתר הידור, לזה אמרו מפני שהתורה אמרה, אף מה שנראה לך כמסייע לקיום התורה, אם אמרה תורה בפירוש אל תעשה כן הרי עליך ללכת אחרי התורה כחק בלי טעם, ולא ללכת אחר שכלך ה'מבין' כי כך וכך עדיף לעשות...

על דברי התורה אברה ממנו הסייעתא דשמיא אשר היה ראוי לה לפי רום קדושתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול...^ד

כי ארנון גבול - גדרים וסייגים בשמירת גבולי הקדושה
כתב הגה"ק רבי יונתן אייבשיץ זי"ע בספרו 'יערות דבש' (ה"א דרוש ה) בביאור הרמיון של מלחמת היצר למלחמת סיחון, שלא יאמר אדם מה כל כך נפקא מינה בגדר פלוני, הרי אינו אלא סייג בעלמא, אלא יקח משל מ'חשבון' שהייתה עירו של מואב והיתה עומדת בספר, ואילו היה מואב משגיח עליה לא היה ביד סיחון לכבשה, אך מכיוון שלא הייתה עיר גדולה לא שמר עליה בכל כלי מלחמתו, וכבשה סיחון מלך האמורי ומשם הייתה הדרך סלולה לו לכבוש את כל מואב. ומכאן יקחו 'משל' לעצמם, להיזהר ולשמור היטב את כל גבולות הקדושה לבל יפרצו בשום אופן^{טו},

ומכאן נלמד כללא דאורייתא 'זאת חוקת התורה' לעשות את כל המצוות והחוקים בתמימות 'מבלי להתחכם'... ואף אם נדמה לו ש'מעם' האיסור לא שייך אצלו, אל יאמר כי הנני 'יוצא מן הכלל' וכשר הדבר לעשותו, אלא מכל מקום יהלך בתמימות ויעשה את המוטל עליו. וכדאיתא בגמ' (סנהדרין כא): ואמר ר' יצחק מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם, כתיב (דברים יז יז) 'לא ירבה לו נשים [ולא יסור לבבון]', אמר שלמה אני ארבה ולא אסור, וכתיב (מלכים א' יא ד) 'נשיו הטו את לבבו', כתיב (דברים יז טז) 'לא ירבה לו סוסים (ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס)' ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב, וכתיב (מלכים א' יב-ט) 'ותצא מרכבה ממצרים בשש' וגו'. יש שביארו כי אכן 'גדול העולם' - שלמה המלך לא היה ראוי לפום דרגתו להיכשל, ובודאי היה בכוחו באותה שעה להרבות לו סוסים ולא ישובו העם מצרימה, אלא שמיד כשעבר

וכבר היה מעשה אצל הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל בעל ה'אור שמח', אשר היה לו שמש מסור ששרתו באמונה, ומעולם לא העז להמרות את פי הרב ולסור מדבריו ימין ושמאל. פעם אחת ביקש ממנו רבי מאיר שמחה שיעשה דבר מסוים אשר היה נראה מוזר ותמוה בעיניו, ומחמת כן לא שמע בקול רבו ולא עשה ככל אשר נצטווה. למחרת שאלו ה'אור שמח' האם ביצע את ההוראה שנתן לו ביום אמש, הודה השמש על האמת שלא עשה זאת כי לא הוטב בעיניו. מיד החל לגעור בו רבי מאיר שמחה ואמר, מעולם לא היית נאמן אלי, ומעודך לא שמעת לקולי... ויתמה השמש בעיניו, רבי קדוש, על מה יצא הקצף ומה חרי האף הגדול הזה, הרי שנים רבות שאני ממלא אחר רצון הרב מבלי לזוז אפילו כמלא נימה מדבריו, ורק בזו הפעם שלא שמעתי בקולו כאשר הייתה באמנה עמי, וכי על פעם אחת מגיע לי קיתון של רותחין כזה... נענה לו רבי מאיר שמחה, אם אכן לא עשית את בקשתי כי בדעתך לא הבנת אותי, נמצא שכל עשיותיך עד עתה לא היו כי כך ציוויתי אותך, אלא כי כך הבנת בשכלך שצדקו דבריי, נמצא שמעולם לא שמעת לקולי אלא הלכת אחר שכלך...

כיו"ב ייאמר על אותם 'חכמים' בעיניהם, אם אינם מבטלים דעתם מפני גדולי הדור כרצון ה', נמצא שכל מה שהם מקיימים שאר מצוות הוא רק מפני שמבינים זאת ב'דעתם הרחבה', ועובדים את עצמם ולא את קונם, וכדי בזיון וקצף...

יד. עוד מובא בגמ' (שבת יב:) לא יקרא (בשבת) לאור הנר שמא יטה, אמר רבי ישמעאל בן אלישע אני אקרא ולא אטה, פעם אחת קרא ובקש להטות אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר. וידוע ביאורו של הגר"א זי"ע בדקדוק לשון הגמרא 'אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר' - שלא אמרו לא יקרא לאור הנר שמא יטה, אלא אמרו בסתמא לא יקרא לאור הנר מבלי נתינת טעם, כי אם היו אומרים הטעם אזי היה אפשר שייצא מכך מכשול, וכמו רבי ישמעאל בן אלישע שחשב שיכול לסמוך על עצמו שיקרא ולא יטה, לכן סתמו חכמים ולא פירשו טעם הדבר לומר לך שבכל מצב שהוא לא יקרא לאור הנר. וללמד על הכלל כולו יצא, שאין לזוז ימין ושמאל מכל תקנות חז"ל אף כשנדמה לו שטעם התקנה והגזירה אינה שייכת לגברא רבא דכוותיה...

טו. הקשה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל, דהנה אמרו חז"ל (סוטה ג.) 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות', ואם כן, מה טענה יש על זה שנפל ברשת החטא, הרי הרוח שטות הפילתו לחטא, וכמו שלא שייך לגעור במי שנפל לבור מאחר שבאה רוח והפילתו פנימה. והשיב הגר"ח, דאדרבה, משם נלמד, כמו שלא

באר הפרשה - פרשת חוקת

יא

יעמוד אדם קרוב לבור עמוק מאה אמה - מחשש שמא תבוא רוח עזה ותשליכהו הבורה, אלא יתרחק מעיקרא ממקום הבור הרחק הרחק, כיוצא בו ממש לענין עבירה, על האדם להעמיד עצמו ממרחק מרחקים - שאפילו אם תגיענו רוח שטות לא יפול בבור עמוק כל כך...

בעיר 'חעלם' המפורסמת היה בור גדול ועמוק באמצע השוק ורבים חללים הפיל, כי אנשים תמימים היו מגיעים ליריד כדי להתעסק במשא ומתן ולקנות ולמכור סחורה, ובהיותם טרודים בענייניהם לא הבחינו בפתח הבור ונפלו לתוכו וניזוקו קשות, וכמה מהם נפצעו עד כדי מיתה רחמנא ליצלן. וכבר כמה וכמה דורות שמנהיגי העיר וחכמיה לא הצליחו למצוא פתרון לבטל תקלה זו (כי היו משתמשים בבור, ולא יכלו לכסותו או לסתמו בעפר), וכיון שנתרבו מספר הנופלים מיום ליום, על כן החליטו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר להתאסף ב'אסיפת חרום' בה ישתתפו כל גאוני וחכמי העיר, וכולם יקבצו ויבואו כאחד וישבו במשך שלשה ימים ולילות רצופים כדי לעיין בסוגיא זו עד אשר יצליחו להסיר את המכשול הנורא המרחף על ראש אנשי העיר זה עידן ועידנים, ואכן לאחר שדנו בכובד ראש כדת מה לעשות התקבלו ארבע החלטות חשובות, ואלו הן:

א. היות ובתחתית הבור יש מים מלוכלכים אשר כל הנופל לשם מתלכלך מן הבוץ ועליו לעמול ולהתייגע מאד לנקות את בגדיו, על כן חייבים ראשי העיר לשכור פועלים להוציא את כל המים ולנקות את תחתית וסביבות הבור מכל לכלוך. ב. יש לרפד את תחתית הבור בכרים וכסתות, כדי שלא יתרסקו אבריו של הנופל, ולא יחבל בראשו וברגליו מקרקע עולם הקשה. ג. עוד זאת החליטו להאיר את החשיכה והאפילה השוררת בעמקי הבור, שהרי מה יעשה האיש הנופל למחשכים ואין נוגה לו, הלא הפחד הבא לאדם על ידי החושך יכול להעבירו על דעתו חלילה, ועל כן באורים יאירו את החשיכה. ד. לקבוע סולם אשר ראשו מגיע עד למעלה מן הבור, ועי"ז יוכל הנופל בבירא עמיקתא לצאת ולעלות למקום אשר נפל משם.

לאחר האסיפה, יצא הכרוז והודיע בשמחה רבה שבעזרת 'התאחדות החכמים' הצליחו למצוא פתרון נפלא ותקנו את הדרכים אשר היו בחזקת סכנה, ואכן במשך כמה ימים עמלו הפועלים להוציא את ארבע ההחלטות מן הכח לפועל, והעיר חעלם צהלה ושמחה.

לא עברו אלא ימים ספורים, וכבר נפל ה'ראשון' לתוככי הבור המתקון הפלא ופלא ולא נחבל במאומה אחרי שהותקנו בקרבו כרים וכסתות, 'זירא כי טוב' כי האורה שולטת בבור גם כרים וכסתות לשכב עליהם, לכן לא ראה כל סיבה לטפס ולעלות בסולם החדש שנתקן לשם כך... מה עלה בסופו, אחרי כשעתיים עבר עוד אורח שנפל על ראשו של זה הראשון, ובכח נפילתו פצע את ראשו וכמעט שלא פרחה נשמתו - אף זה השני שבר את ידיו ורגליו מכח המכה שהיכה בראשון, ותרב בבת תעלם תאניה ואניה...

שוב נקראו כל ה'חכמים' לאסיפה דחופה - כדת היום מה לעשות, עד שעבר שם אורח מבחוץ, וגער בהם, וכי מסירים את התקלה - ע"י שמייפים את הבור, זאת עשו וחיו - העמידו גדר חזקה סביב הבור, וממילא לא יפלו עוד לעולם בתוכו...

והנה, אנו שומעים 'מעשה' (משל) זה והננו מצחקים מטפשותם של הני חלמאי טפשאי, אבל האמת היא שאף אנו דומים לאותם טפשים - בנוגע לדין בענין ה'מכשירים' וה'כלים' למיניהם, דהנה כל אותם כלים טמאים הם בורות עמוקים שיש בהם כדי להזיק ולהמית את נשמת ישראל ולהפילה לבאר שחת, לו ולדורותיו אחריו ה' ירחם, אך מה עושה החכם מחעלם, מרפד את הבור מבפנים ומאיר את החשיכה, אף כאן הוא מבקש 'הַכָּשֵׁר' כדי שיוכל להשתמש במכשיר, והגם שעם ה'הכשר' לא יוזק ולא יחבל הנופל, מיהו המשתמש בו נמצא בשאול תחתית, ובמקום לעלות למעלה ולהתנתק מן הבור הרי הוא עושה לו מקום ישיבה נוח בתוך הבור. ולא עוד, אלא שעדיין הוא בכלל סכנה מחברים רעים שיפלו עליו, כי מילתא דשכיחא היא שלפתע פתאום יפול עליו חבר רע שאינו מקפיד להשתמש רק במכשיר 'כשר', וכיון שהוא מתקרב עמו וכותב אליו 'שאלות ותשובות' עלול הלה ליפול עליו ויהיו נחבלים איש מרעהו רחמנא לשיזבן, ועל כן צריך להשריש הדבר היטב בלבו ולא לחפש אחר היתירים שונים בענין זה, רק יגדור גדרים וסייגים חזקים ולשמוע בקול חכמים בלי פקפוק, ואז יהא טוב חלקו בזה ובבא.

ובכלל שמירת הגדרים שישמור מסורת אבותיו ובכלל זה בשמירת הלבושים כל חד וחד בדיליה (ה'לבושים' הנם רק משל לכל ה'הלוך ילך' של האדם). וכן רמזו בפרשתן דכתיב (כא א) 'וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב' וגו', ופירש רש"י, זה עמלק וכו', ושינה את לשונו לדבר בלשון כנען - כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם והם אינם כנענים, ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונו לשון כנען, אמרו נתפלל סתם שנאמר (פסוק ב) 'אם

באר הפרשה - פרשת חוקת

(וברמב"ן כתב שהחטא אינו מפורש בקרא, ומוה נבין עד כמה אין הפגם אלא כי אם דקה מן הדקה), מכל מקום לדידן ייאמר, ללמוד מכאן ארחות חיים ליישר נתיבותינו בדרך התורה והמצווה.

הדברי שמואל זי"ע (ד"ה יען) מבאר הטעם שהכה משה את הסלע ולא דבר אליו, מפני שנשא קל וחומר בעצמו, אם לאחר יציאת מצרים וקריעת ים סוף כשהיו

כי היצר אורב לאדם ב'גדרים' בידעו כי משם תבוא נפילתו^{טז}.

הרוצה בתשובה - מעלת השבים בתשובה יותר מצדיקים גמורים

בפרשתן (כ יב), 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני וגו'. ראשית דבר נקדים לאמר שאין לנו שמין השגה במשה רעיא מהימנא

נתון נתן את העם הזה בידי. והקשה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם בפרשתן) מדוע לא שינו גם את לבושם ללבוש כנען, שאז היו נראים כנענים ממש והיו בניי מתפללים שינתנו הכנענים בידם, ולא היתה תפילתם מתקבלת, ומדוע נשארו במלבושיהם - מלבושי עמלק שבזה גרמו לישראל להסתפק בטיבם ובמוצאם. ומבאר, שאם היו משנים גם את מלבושם למלבושי הכנענים הרי היו נהפכים להיות כנעניים ממש, משום שמהות האדם וטבעו נגרר אחר לבושו ודיבורו, והיתה מתקבלת תפילת ישראל שיתן את הכנענים בידם, על כן לבשו מלבושי עמלק שישארו עמלקים, ורק רימו אותם בדברם לשון כנענים. וממוצא הדברים אתה למד על האדם שמדמה אורחותיו שלא כדת יהודית שכל מהותו משתנית לרעה.

טז. עיקר שמירת הגדרים הינם בענין הקדושה, בהם מצינו כבר בדברי חז"ל שמירות, גדרים והרחקות, כתב ב'חידושי מהר"ם צבי' (מרכי משה צבי וינגרטן אב"ד שעדליץ, שהיה מגדולי הדור לפני כמאה וחמישים שנה) משל נפלא אשר דרש בשנת פטירתו (בשבת תשובה תרי"ט) לבאר דברי הכתוב (ויקרא יט ב) **קדושים תהיו כי קדוש אני ה'**, וצ"ב, מה ענין זה לזה, ומה נתנית טעם יש בדבר, כיצד יתדמו בני ישראל להקב"ה, כי הוא קדוש אחרי שאין בו כל חומר, ואילו אנו חומר גס יש בנו המושך אותנו מטה מטה, והרי זה על דרך שתאמר **גיבורים תהיו כי גיבור אני ה'**, והרי אין הנידון דומה לראיה - הקב"ה גיבור ואנו איננו גיבורים, מעתה אף גבי קדושה יקשה כיו"ב... אלא ביאורו, בדרך משל לבעל חנות גדולה, גודל החנות כגודל כל הרחוב, מלאה סחורה מזן אל זן, אה, פלאי פלאות... ויהי היום, ובעל הבית הוכרח לעזוב את ארצו ואת מולדתו למשך חודש ימים תמימים, ג' ימים וג' לילות לא הצליח בעה"ב לעצום עין בשינה לגודל דאגתו אודות עניני החנות ועסקיה, עד שהחליט בעצמו להאציל מכוחו על הגדול שבפועליו, עליו יטיל את אחריות כל העסק, וכן עשה, מיד בבוקרו של יום ערב 'מסע הקודש' קרא לו בעה"ב, הפקיד בידו את 'המפתח' של בית העסק, והורה לו על שמירת העסק וכל הכרוך סביבו, גם הוסיף להזהירו באלפי אזהרות וציווים לבל יהין לזלזל בתפקידו הרם והנישא כי אחריות גדולה בידו. משם נסע בעה"ב ומשפחתו ויחנו במחוז חפצם, שם עשה מה שעשה ופעל מה שפעל, עד שבעזהשי"ת הגיע עתו וזמנו לחזור לעירו... ויהי בבואו העירה, מרחוק כבר 'הריח' כי משהו איננו כהוגן, בראותו כי החשיכה שולטת בסביבות החנות, לבו החל לדפוק בקצב מהיר בכפליים, וישא רגליו וירץ לתוככי החנות ולעניו נגלו 'בוקה ומבולקה', אין מוכרים ואין קונים, כל הסחורה נגנבה, אויה, שוד ושבר, כל השקעותיו עלו בתוהו. ב'נשימה אחת' עלה לביתו של ה'שומר', העירו משנתו ופתח פיו בגערה ושאגה אדירה, מה עשית... מדוע לא מלאת אחר פקודתי, ולא שמרת את כל בית העסק, על מה ולמה מסרתי בידך המפתחות... אמר לו, אדוני הבוס, תנוח דעתך, ותשקוט סערת רוחך... מה ההפסד, מפתח אחד... נו... כמה שווי המפתח, סך חמשה שקלים, קח חמשה שקלים והנח לי לישן שינת הליל...

כיו"ב ייאמר לבאר בקרא, 'קדושים תהיו', ובל תחשבו כי 'מצווה' יש בזה ככל המצוות דוגמת חמשת השקלים, אלא המפתח של כל בית העסק נמצא כאן, וזהו כי קדוש אני, ב'קדושה' זו תלויה כל האידישקייט (היהדות), על כן יש לכם להיזהר בה ביותר (אף שבאמת אין ערך אפילו למצוה קלה שבקלות, מ"מ האדם עלול לדוש בעקיביו מצוות קלות ולהחשיבם בטעות כדבר קל ערך, אבל עליו לדעת שהקדושה היא היא המפתח של התורה ומצוות).

כיוצא בדבר, היה אומר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, הנה, אומרים בנוסח הקידוש 'אשר קדשנו במצוותיו ורצה בנו', ולכאורה נראה שמן הראוי היה לנו לומר להיפך 'אשר רצה בנו' - וקדשנו במצוותיו, שהרי תחילה בחר ורצה בנו ולאחמ"כ נתן לנו את התורה ומצוות, אלא, כי אכן, בלא קדשנו אי אפשר שיהא ורצה בנו, רק אחר שיתקדש האדם [כפי יכולתו] יתרצה וירצה בו ה'.

לעצמו, היות אשר פגם בדיבורו על ידי שקרא לישראל גוי קדוש בשם 'מורים', מעתה אין כוח בדיבורו לפעול להוציא מים מסלע, ולכן לא דיבר אל הסלע, אלא הכהו, וזה היה כביכול הפגם, שלא האמין שבהרהור תשובה אפשר לו למחוק את כל מה ש'פגם' באמירת שמעו נא המורים (ומביא שם, שהנה 'סלע' בגמטריא שני פעמים פ', ומרמו לשני מיני 'פה' - פה פתוח ופה סתום, כלומר, שעל ידי דיבור בלבד שיהיה בבחינת פה סתום, יהיה 'פה פתוח' - שהסלע יתן מימיו בחינת מים בחינת חסד ורב טוב. אמנם מחמת שמה' היתה זאת כי השעה היתה צריכה לכך ואמר משה שמעו נא המורים ותיכף שם אל לבו איך שפגם בבחינת פה סתום במה שאמר שמעו נא המורים לישראל עם קדוש ונפל לבו של משה רבינו ע"ה בקרבו בגודל אימה ופחד על הפגם שעשה בבחינת פה סתום, ובגודל ענותנותו אמר שבוודאי לא יוכל להמשיך בחינת מים בחינת חסד עליון על ידי פה סתום שלו כין שכבר פגם בו כנ"ל לכן הכה בסלע) ועל זה הוכיחו הקב"ה היה לך להקדישני ולהאמין בי שאני מקבל שבים, והרי תיכף ומיד אחר הפגם חזרת בתשובה בלב נשבר ונדכה ותיכף קיבלתי התשובה, והיה לך להתחזק במידת חסד שבוודאי נתקן הפגם, ותוכל להמשיך בחינת מים על ידי ה'פה' שלך. והגם שאין לנו כלל דעה ובינה בענין נשגב זה, מכל מקום לימוד גדול יש כאן שאף מתוך שפל המצב עדיין

ישראל ברום המעלה ציוה הקב"ה להכות את הצור, הרי 'קל וחומר' שיש להכותו אחר הנפילה שנפלו ישראל בחטא העגל ובמרגלים, וכבר אינם ראויים להתגלות גדולה כזו - שיעשה להם נס שיצאו מים מן הסלע בדיבור גרידא. ובאמת, ק"ו זה מופרך מעיקרא - כי ההתחזקות הבאה לאחר הנפילה חשובה לאין ערוך - להעלות את האדם למעלה מהמקום שעמד עליו בטרם נפילתו, ואף שבתחילה היו ראויים למים רק ע"י הכאה על הצור, הרי מעתה ראויים הם שיעשה להם נס בדיבור".

נוראות איתא ב'שפת אמת' (חוקת תרל"ז) לבאר מדוע בשירת הבאר לא נזכר שמו של משה רבינו אלא 'אז ישיר ישראל' (כא יז), ואילו בשירת הים כתיב 'אז ישיר משה ובני ישראל', כי בים סוף - קודם שחטאו ישראל בעגל היו שווים במעלתם עם משה והיה יכול לומר שירה עימם. אמנם שירה זו הייתה לאחר תיקון החטא והתיישרות דרכים עקומים - ששבנו בני ישראל בתשובה, לכן בשירה זו לא נזכר מרע"ה כי הם נעשו גבוהין ממנו, כענין 'במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד'. ישמע חכם ויוסף לקח לחזק את עצמו בכל עת ובכל שעה, שעל ידי נפילותיו הרי הוא מתעלה יותר ממי שלא חטא".

הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (דיבור הראשון בפרשתו) מבאר בענין מי מריבה"ט, שמשנה רבינו עשה חשבון

יז. וכבר פירשו מה דאיתא בגמ' (שבת לא.) שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו גירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, וביאורו, כי רגל הכוונה על הילוכו של אדם, ואותו הגר רצה להתגיייר בתנאי שיהא תמיד במצב של עליה - רגל אחת - רק עליות, וכתשובה לכך דחפו שמאי באמת הבנין, לרמוז לו שכשם שאי אפשר לבנין בלא מדרגות העשויות הן לעליה הן לירידה וכך הוא שלמות הבנין, כך אי אפשר לאדם בלא עליות וירידות, ולא עוד אלא שמהירידות מתעלה האדם כאשר מתגבר עליהם לעבוד את השי"ת ומתחדש כנשר נעוריו.

יח. ועצם הרצון להתחזק אף הוא בכלל ההתחזקות, מסופר על אחד מתלמידי הרה"ק רבי שלמה מקרלין זי"ע שביקש מלפניו שיפתח את ליבו, השיב הרה"ק שאין לו את המפתח הנכון לליבו, חזר אותו חסיד ואמר, אם כן יבקע הרבי את לבבי הערל במסמר ויקרע סגור ליבי, נענה לו הרה"ק ואמר, אם כן, הרי שלבך כבר נפתח לרווחה. מעשה באחד שבא לרבו ותינה בפניו שנכנסו בו הרהורי כפירה רח"ל, שאל אותו הרבי וכי מה אכפת לך ממחשבות אלו, נזדעק החסיד ואמר וכי הנני כופר ח"ו, אמר לו הרבי אם כן אתה בעצמך העדת שהינך מאמין בחי העולמים.

יט. על פי דעת הרמב"ם (שמונה פרקים סוף פרק ד) שעיקר החטא היה במה שאמר משה רבינו לישראל 'שמעו נא המורים', לפי שקרא לעם בני ישראל הקדושים בשם 'מורים' נחשב לו הדבר לחטא ופשע,

באר הפרשה - פרשת חוקת

מכל עוונותיו ונפילותיו, ויאמין בכוחה שבוודאי תועיל לו ותהא מקובלת בכל זמן ועל כל חטא^י.

הפתח פתוח - אם ישוב מיד יתקבל באהבה וחיבה^י לרחמים ולרצון לפני קונו^י.

ממית עצמו עליה - עיקר מעלת עסק התורה כשהיא ב'גיעה' בפרשתן (יש יד), 'זאת התורה אדם כי ימות באהל', ודרשו חז"ל (ברכות סג: ועוד) אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם, ונילו לנו צדיקי הדורות כי עיקר מצות עסק התורה הוא ב'עמל' ו'גיעה' (ואף אם מרגיש מעט 'מיתה' ח"ו בלימודו לא ירפה, ובוודאי שיהא ה' בעזרו לתמכו ולסעדו בכל מה שיצטרך) ובזה שווים בעלי הכשרונות למי שאינם כן.

זכר אמרו בזוהר הקדוש פרשת פנחס (ח"ג דף רטז:): 'כל דאישתדל באורייתא בטל מיניה חוביא דכוכביא זמוליא', היינו שבטל ממנו רוע מזלו ומשתנה המזל לטובה ולברכה, וכל זה בזכות אישתדל באורייתא, כלומר ביגיעה^י והשתדלות בעסק התורה^י.

ביסוד זה פירשו צדיקים את דברי רש"י בריש הפרשה 'לפי שהשמן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצווה הזאת ומה מעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה'. לכאורה קשה, והרי רש"י בעצמו הביא את טעמו של רבי משה הדרשן ש'פרה אדומה באה לכפר על חטא העגל'.

אלא ביאורו, שאכן היצר מרמה את האדם ומפתהו להתבונן במצוה הזאת ובטעם שיש בה - שהיא באה לכפר על עוון העגל. כי בזכירת האדם את נפילותיו וכשלונותיו יתייאש לגמרי מלשוב אל צור מחצב נפשו^י. לזה אמרה תורה גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר - החזק בכוחה של תשובה מבלי להרהר אחריה אם תועיל לך או לאו, ישבח האדם

כ. כעין זה איתא מהגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (בספרו חכמת התורה) כשהוא מקדים לבאר מהיכן למד משה להכות את הסלע שיוציא מים, והרי הקב"ה אמר לו 'ודברתם אל הסלע', ומאחר שלא הועיל בדיבורו (כי נזדמן לו סלע אחר וכמבואר ברש"י) א"כ היה לו לחזור ולשאול את הקב"ה מה לעשות עתה. ומבאר, כי הנה בתחילה עשה משה את כל האותות והמופתים על ידי המטה, בו הכה את מצרים, בו קרע את הים, גם במלחמת עמלק עלה לראש הגבעה ומטה האלוקים בידו (שמות יז ח), וכמובן שהכה בו את הצור ויזובו מים. אלא שכל זה היה קודם מתן תורה, אך מכאן ואילך נתעלה משה למדרגה גבוהה יותר, ושוב אינו נצרך למטה אלא בדיבור פיו יכול לעשות פלאות גדולות ונצורות, וזהו שאמר לו הקב"ה ודברתם אל הסלע. וחשב משה שפגם בעצמו במה שאמר 'שמעו נא המורים', ואם כן נפל ממדרגתו העילאית והרי הוא כקודם מתן תורה, וממילא צריך להכות את הסלע במטה, אך הא גופא נחשב לו לחטא במה שלא התחזק לשוב מחטאו שע"ז היה חוזר ומתעלה למדרגה הגבוהה שזכה לה לאחר מתן תורה.

כא. מסופר שפעם נכנס הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז' זי"ע (מובא גם על הרה"ק הר"ן מלעכאוויטש, שאמר לאברכים בשם הרה"ב) לבית מדרשו וראה את החבריא יושבים מתוך שברון הלב, מחוסר אונים כנגד היצר הרע, אמר להם מקרא מלא דיבר הכתוב (תהילים קד ג) 'השם עבים רכובו' שכביכול הקב"ה שם מרכבתו - משרה שכירתו על אנשים עבים וגסים, אך בתנאי ש'מהלך על כנפי רוח', שהם מנסים להתרומם אליו כמי שיש להם כנפים.

כב. ידוע מאמר הרה"ק מראדזין זי"ע (סוד ישרים עיו"כ אות לט) כי המת הוא 'אבי אבות הטומאה', ורמז בדבר כי כל עוד האדם חי עדיין תולים בו תקוות טוב, אבל המת כבר אין לו כל תקווה על כן טומאתו גדולה מכל הטומאות. מה תקנתו הזאת 'אפר פרה אדומה' - שהיא מרמזת על ה'אמונה' (כמאמרם, אין לך רשות להרהר אחריה) כי ע"י האמונה יש לו כבר תקווה, וממילא נטהר מאותה טומאה איומה.

כג. איתא ב'דרשות חתם סופר' (ח"א לג:): 'וז"ל. הנה נ"ל, דאותן המים (מי חטאת לטהר את האדם - בזמן הזה) ע"י שהאדם המושרש בחטא הוא נמשל לפרה אדומה, ובהכניע עצמו בתשובה וחמימות התענית הרי נפשו כ'עפר' ואפר פרה, ומי הדמעות הם מים חיים בלי ספק הבאים מאפר פרה ונתונים בכלי חרס, הגוף כחרס הנשבר... אך להיות מטבע מי חטאת שהם אינם מים טהורים, שהרי עכ"פ נשאר טמא עד שיטבול אח"כ... היות והקב"ה מסייע ל'בעל תשובה' הרי הוא לו כמקוה טהרה, וברגע הזיית מי חטאת - היינו דמעת העין הנ"ל, באותו הרגע בעצמו הקב"ה מטהרו במקוה שלו, עכ"ל. ונמצינו למדים כי גדולה טהרה הבאה על ידי תשובה מטהרת פרה אדומה, כי אחר ההזאה עדיין צריך טבילה, אבל אחר תשובה הבאה עם דמעות שליש שוב אין צריך טבילה.

ובלשוננו ייאמר - עיקר חשיבות לימוד התורה הוא בשעה שאין לו לאדם חשק ללמוד^{כז}, או שאינו מצליח כל כך להבין סוגיא קשה, ואינו מתייאש אלא מתגבר ומתייגע בכל כוחותיו להבין ולהשכיל, וכלשון בני אדם, שהוא 'שובר את הראש' להבין, כי אין לך שמחה גדולה בפני הקב"ה יותר מזה, כמו

שאומרים בפיוט 'אקדמות' (לפני קריאת התורה בחג השבועות) 'צְבִי וְחִמֵּד וְרִנֵּי דִילְאֵן בְּלַעֲוֹתָא', פירוש שהקב"ה חפץ ומתאוה שיתייגעו בני ישראל בתורה, ולהכי דייק וקאמר דילאון בלעוּתָא כלומר שיעמלו ויתייגעו בתורה ולא אמר 'דידעין אורייתא'^{כח}, כי אין הקב"ה מונה כמה הצליח האדם להספיק ללמוד ולדעת, אלא כמה שעות

כד. ועיקר מעלת וסגולות התורה נאמרו על עמלים בה. ידוע כי לפני כשמונים שנה היה בעיה"ק ירושלים 'קמיע' שכתבו הט"ז בכבודו ובעצמו, סיפורי מופת רבים נקשרו באותו הקמיע, שעל ידו נפקדו עקרות ונרפאו חולים, עד שבא מאן דהו ורצה להעתיקו כצורתו וכמתכונתו (ולא ידע 'חכם' זה כי בפתיחת הקמיע נפסד סגולתו), פתחו ומצא כתוב בו בזה"ל, אני דוד בן שמואל הלוי, עמלתי על התוספות בחולין דף צ"ו (ע"א), בזכות זה יעזור ה' שכל העקריות יוושעו וכל החולים יתרפאו. ולפי דרכנו למדנו, שלא ביקש הט"ז בזכות חיבורו ט"ז על שולחן ערוך או שאר עניני צדקותו, רק ביקש בזכות יגיעת התורה, והרי זאת היגיעה שייכת לכל אחד ואחד מאתנו ביתר שאת ועוז.

ואמרו חז"ל (אדר"ג ג' ו) 'פעם אחת בצער ממאה פעמים שלא בצער'. וכן ב'ספר חסידים' (אות קנה) ומקבל שכר טוב מה שהאדם כופף את יצרו יותר ממאה מצות שאין יצרו מסיתו ותוקפו ודחקו עליה. כי הקב"ה יודע עד כמה קשה לבשר ודם להתגבר על יצרו.

כה. מעשה הובא ב'מעשה איש' (ח"א עמוד ע"ז), בן תורה אחד בא להתייעץ עם הגה"ק החזון איש זי"ע בנוגע לאיזה עניין רפואי שהוא מסובך בו ונראה שעליו לעבור איזה 'ניתוח', החזו"א אכן יעץ לו לערוך את הניתוח במקום פלוני אצל רופא פלוני. אח"כ שאלו הבחור, אם הוא יכול לדבר עמו בלימוד, ודיברו במשך שעה ארוכה בעניין השייך לסדר קדשים, והחזו"א נהנה טובא מבן תורה זה. כשסיימו, אמר לו החזו"א בנוגע לניתוח אינך צריך לניתוח כלל. לא הבין הלה - מעיקרא מאי קסבר החזו"א ולבסוף מאי קסבר, הבהיר לו החזו"א, בתחילה דברתי עמך 'כמהגו של עולם', אבל, משראיתי כי מ'עמלי תורה' אתה, הוריתי לך לבטלנו, כי הקב"ה מתנהג עם עמלי התורה בהנהגה שונה, ואינך זקוק לאותו הניתוח, לאחרונה סיפר זאת בלייקוואד ראש הישיבה רבי מלכיאל קאטלער שליט"א, נענה זקן אחד ואמר אני הוא 'בעל המעשה'.

כו. ובכלל זה, בשעה שמתחזק ללמוד על אף ש'מפריעים' לו ללמוד ורוצים לגרור אותו לשיחה בטילה, או בשעה שיש לו טרדות שונות. וכבר אמר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע לבאר מנהג ישראל להפסיק 'חתן' באמצע דרשתו בשירה ובזמרה, שבאים לרמוז לו להתחזק ללמוד למרות כל המניעות והטרדות ולהמשיך בשלו למרות כל ה'רעש' וההמולה שמסביב...

כז. והכי נמי חזינן ממקרא שכתוב גבי יעקב ועשו, דכתיב (בראשית כה כז) 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אוהלים', וידועה הקושיא מדוע לא נאמר אצל יעקב כמו שנאמר בעשו 'ויעקב איש תם יודע ובקי בתורה', ואמר הגאון בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל (דרשות ושיחות שבט הלוי תשנ"ט עמוד ס), שאכן זה ההבדל בין צד הקדושה לצד הטומאה, דאין מעלתו של עשו ניכרת כי אם על ידי התוצאות, היינו אם יהא יודע ציד בפועל ממש, אבל אם למד והתייגע ולא הצליח בלימודיו להיות ציד אזי אין בו ממש, לא כן הדבר אצל יעקב אבינו, כי בלימוד התורה העיקר הוא להיות יושב אוהלים וללמוד בהתמדה, ולפניו יתב"ש שוה היודע ש"ס ופוסקים למי שאין לו כשרונות ומתייגע בתורה.

איתא בגמרא (סוטה לה.) דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה זמירות שנאמר (תהלים קיט נד) 'זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי', אמר לו הקב"ה... אתה קורא אותן זמירות הריני מכשילך בדבר שאפילו תינקות של בית רבן יודעין אותו דכתיב (במדבר ז ט) ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו, ואילו דוד הביא את הארון בעגלה (ש"א ו יט), וצריך לבאר מהו ה'פגם' בכך שקרא לדברי תורה 'זמירות', ועוד, מדוע הכשילוהו דווקא בעניין נשיאת הארון ומה שייכותו לאותו החטא, ומבארים משם הגרי"ז מבריסק זצ"ל כי כח השירה והנגינה תלוי בב' דברים, במי שמתייחס אחר משפחות משוררים, או במי שניחן בכשרון מיוחד לשורר ולזמר, ולזה אמרו לו לדוד המלך עשית ל'דברי תורה' כזמירות שרק ככעל כשרון או הבא ממשפחת למדנים הוא יצליח בתורה, לא כן, אלא כל העוסק בתורה 'כשור לעול וכחמור למשא' וכדוגמת 'נושאי הארון' אשר בכתף ישאו זה האיש יצליח בעסק התורה.

באר הפרשה - פרשת חוקת

הקדיש מוזמנו ללמוד להבין ולהשכיל¹, כי זה עיקר חביבות עסק התורה לפני המקום.

ואחד הממעט ובלבד שיכווין לבו לשמים, ולא ישב בטל אלא יהגה בכל עת שיכול² אע"פ שאין לבו חריף כל כך.

זהו יושיענו וינאלנו שנית, ונזכה כולנו להתחזק באמונה פשוטה, להיות עינינו ולבנו תמיד אל ה', ונזכה להיטהר במהרה גמורה הן בדיבור והן במעשים, לעסוק בחוקי חורב מתוך ישוב הדעת ושלוות הנפש³ בביאת גוא"צ בב"א.

וכן איתא ב'ספר חסידים' (אות תתקמ"ה) 'לפי שאצל הקב"ה לב שאינם פיקחים בדורות האחרונים בלב פקחים שהיו בדורות הראשונים, שאם לא תאמר כך יוכל כל דור לומר, למה לא נבראתי בימים הראשונים שהיו חכמים גדולים והייתי לומד תורה הרבה. אמור לו - מה איכפת לך, אחד המרבה



כח. עיקר חשיבות הלימוד כשהוא בא בקושי ויגיעה ולפום צערא אגרא. וכדברי הרה"ק החתם סופר זי"ע (שו"ת יו"ד רל"ד ד"ה ופר"מ) על המשנה (אבות ה ה) שבבית המקדש היו 'עומדים צפופים ומשתחוים רווחים', ולכאורה הרי ביד ה' הכל יכול להרחיב את הנס שגם עמידתם תהיה ב'רווח', אך בדווקא אינו כך, בכדי שיקבלו עם ה' את שכרם משלם על הדוחק והעמל, כי (ברכות ו) 'אגרא דכלה דוחקא'.

צדיקים המליצו על עניין העמל הא דמצינו רבות בש"ס 'עמילן של טבחים' שהוא פת מתבואה שלא הביאה שליש ומניחין אותה על פי הקדירה והיא שואבת את הזוהמא (עי' פסחים מב:), כך על ידי העמל והיגיעה בתורה ישאב האדם את כל הזוהמא מעצמו, לטהר ולקדש נפשו רוחו ונשמתו (כע"ז איתא ב'מאור עיניים' ישמח לב פסחים, סור מרע ועשה טוב להרה"ק מזידיטשויב).

וכבר נכנס חסיד אחד אל ה'חידושי הרי"ם', והתאונן בפניו שיש לו קשיים בעבודת ה', השיב לו הרי"ם 'א שאנד וואלט גיוועהן [- לחרפה ולבושה היה לנו], אילו היתה העבודה למלך כה גדול מגיעה לנו בקלות... דמן הדין כך הוא, והדעת נותנת שיצטרך האדם להתייגע בעבודת המלך, לכן צריך לשמוח עם הקשיים ולעמוד בהם בגבורה.

כט. כתב הגה"ק החפץ חיים זי"ע ('תורת הבית' פי"ג) בענין לימוד התורה מצוי מאד אצל הלומדים שיראה שאינו מצליח כל כך בלימודו (להיות בקי בע"פ, או שעצם העסק בתורה יקשה עליו) ממילא יתרושל לגמרי מהלימוד, ובאמת אין נכון הדבר, וכמו שאחז"ל משל לשר אחד שציווה לאיש שימלא הכלי שלו מים, ועבור כל דלי יתן לו דינר זהב, והנה בשולי הכלי היה נקב, וניסה האיש למלאות, ונשפכו לו כל המים דרך הנקב על הארץ, על כן פסק מלמלאות, עבר שם חכם אחד ושאלו מדוע פסקת מלמלאות, השיב האיש, מה תועלת בפעולתי, הרי הכל נשפך על הארץ, אמר לו החכם, מה איכפת לך, הלא שכר זהובים אתה נוטל, גם השר מכיר את הכלים שלו אלא שהוא רוצה להנות אותך, כן הדבר הזה בק"ו פי אלף אלפים, הקב"ה מכיר כל איש ואיש וטבעו אם הוא זכרן או לא, וכן כל כיו"ב משאר קשיים ונסיונותיו, ואעפ"כ ציווה לכל ישראל שילמדו תורה, ויחזרו עליה, ומה איכפת לו לאדם... כל תיבה ותיבה שהוא לומד הוא מצוה בפני עצמה, חטוף ואכול עד כמה שידך מגעת, ונאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך.

ל. כתב המג"א (סי' תק"פ) 'כתב התניא ביום הששי פרשת חוקת נהגו יחידים להתענות שבאותו היום נשרפו כ' קרונות מלאים ספרים בצרפת ולא קבעו אותו בימי החודש מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה, זאת חוקת התורה ומתרגמינן דא גזירת אורייתא'. ולכן עם ה' חיזקו ונתחזקה בפתגמי אורייתא.